

НАЦИОНАЛЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ

ИНФОРМАЦИОНЕН БЮЛЕТИН

ГОДИНА XX, Брой 4, 2020

web: www.nssi.bg

Съдържание

Пандемията от COVID-19 и социалноосигурителната система: Бюджетът на фондовете, администрирани от НОИ, в хоризонт до 2023 г.....	3
Какво ново при пенсиите през 2021 г.?	7
Новите специални основания за спирането на производствата по отпускане и изплащането на пенсиите от държавното обществено осигуряване.....	10
В област Пазарджик опитите за измама са обречени.....	14
Онлайн услугите на НОИ през пандемичната 2020-а стават все по-предпочитани.....	18
Анкетираните клиенти оценяват най-високо достъпността на информацията за административните услуги на НОИ.....	21
Над 28 000 души се възползваха от програмата за профилактика и рехабилитация за 2020 г., най-много са софиянци и пловдивчани.....	25

Анализ

Пандемията от COVID-19 и социалноосигурителната система: Бюджетът на фондовете, администрирани от НОИ, в хоризонт до 2023 г.

От Весела Караиванова, подуправител на НОИ

Съхранението на работните места в засегнатите сектори и подкрепата за доходите на най-уязвимите групи са приоритет на държавните политики

През 2020 г. бюджетите на социалноосигурителните фондове, администрирани от Националния осигурителен институт (НОИ), бяха изпълнявани в несигурна среда. Нито появата на коронавируса COVID-19, нито мащабите и дълбочината на неговото въздействие можеха да бъдат предвидени. Затова и стратегията при изпълнението на бюджета бе неговите рамка и параметри да бъдат адаптирани в унисон с промените в заобикалящата среда.

Песимистичните нагласи и консервативните прогнози изместиха оптимистичните сценарии за развитие. Пандемията бързо се оказа непреодолима бариера пред нормалното функциониране на бизнеса и икономиката. Налице бе спешна нужда от активни действия от страна на държавата за подкрепа на бизнеса и домакинствата, за да не се допусне пандемията да се превърне в задълбочаваща се социална криза. Наред със запазване здравето на населението, съхранението на работните места в засегнатите от пандемията сектори и подкрепата за доходите на най-уязвимите групи станаха приоритет на държавните политики.

В този момент социалноосигурителната система зае централно място в усилията за справяне със социалните последици от пандемията. С промени в Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2020 г., бюджетът на фонд „Безработица“ бе увеличен с 1 млрд. лв. Това позволи да бъде реализиран цялостен пакет от мерки на пазара на труда. Минималният дневен размер на паричното обезщетение за безработица бе увеличен от 9 на 12 лв., считано от 1 октомври 2020 г. По предварителни данни, през октомври над 17 200 лица са получили по-високия дневен размер на обезщетението. Считано от същата дата, като временна мярка до

Весела Караиванова

края на 2020 г., срокът за изплащане на обезщетенията на лицата, на които е отпуснато парично обезщетение за безработица преди изтичане на три години от последния път, когато са ползвали такова обезщетение, бе увеличен от четири на седем месеца.

Към началото на декември 2020 г. с целева подкрепа в размер на 60% от осигурителния доход и дължимите върху тази сума задължителни осигурителни вноски за сметка на работодателя вече са подкрепени над 10 600 предприятия и бе запазена заетостта на близо 243 300 работници и служители. При тези стойности са елиминирани случаите, в които едно и също предприятие е получавало подкрепа повече от веднъж за месеците от март до октомври 2020 г. По тази мярка, станала известна като „мярката 60 към 40“, към 30 ноември 2020 г. са изплатени близо 554 084,5 хил. лв. Очаква се сумата да достигне около 680,0 млн. лв. до края на годината.

От бюджета на държавното обществено осигуряване бе предоставена значителна по обем подкрепа и за възрастните хора. Освен традиционната „Великденска добавка“ от 40 лв. към пенсиите за април на пенсионерите, чиито пенсии са под размера на официалната линия на бедност за страната, бяха изплатени и еднократни допълнителни суми от по 50 лв. за всички пенсионери за общо пет месеца – август, септември, октомври, ноември и декември. Така домакинствата на възрастните хора бяха подкрепени с близо 530 млн. лв., с което те по-лесно посрещнаха нарасналите в резултат от пандемията разходи за здравни грижи и лекарствени средства.

Нараснаха и разходите за парични обезщетения при временна неработоспособност и карантина. Считано от 13 март до 10 декември, в информационната система на НОИ са регистрирани близо 104 хиляди болнични листа за карантина за коронавирус.

Очаквано, шокът върху пазара на труда се отрази и върху приходната част на държавното обществено осигуряване. Само за месец броят на осигурените лица рязко намаля от близо 2 796,3 хиляди лица през март до 2 593,8 хиляди лица през април. В отговор, заложените в Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2020 г. приходи от осигурителни вноски бяха намалени с 430,0 млн. лв. Благодарение на навременните мерки за защита на работните места обаче не бе допуснато първоначалният удар на пандемията върху пазара на труда да нанесе трайни последици върху държавното обществено осигуряване. През септември осигурените лица вече са 2 794,7 хиляди лица, т.е. с около 1,6 хиляди по-малко от нивото си преди разгръщане на пандемията. Предварителните оценки за изпълнението на бюджета показват, че през 2020 г. общите приходи в държавното обществено осигуряване ще надхвърлят с малко близо 119 млн. лв. планираните.

Мерките за запазване на заетостта дадоха резултат, а чрез държавното обществено осигуряване милиони български граждани получиха подкрепа за доходите си.

Бюджетът на фондовете, администрирани от НОИ, през 2021 г.

Постигнатите резултати дадоха повод за оптимизъм при подготовката на проектобюджета за 2021 г. Не случайно в макроикономическата прогноза, част от одобрената от Министерски съвет средносрочна бюджетна прогноза, на фона на очакван икономически спад от 3,0% през 2020 г., за 2021 г. е заложен растеж от 2,5%. Очаква се заетите лица да нараснат с 0,9% на годишна база, компенсациите на един нает – с 5,9%, а коефициентът на безработица да намалее от 5,6% на 5,2%. Тези прогнози дават основание да се очаква по-голям брой на осигурените лица, по-висок осигурителен доход и повече приходи от осигурителни вноски за държавното обществено осигуряване. Това разширява набора от възможни решения и в разходната част.

Законът за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2021 г. бе приет от Народното събрание на 24 ноември 2020 г. Националният осигурителен институт разработи бюджета, съблюдавайки указанията на ресорните министерства по отношение на основните параметри на приходите, разходите и трансферите, и в тясно сътрудничество с Националната агенция за приходите.

По отношение на приходната част на бюджета, тя стъпи на следните допускания: (1) запазване размерите на осигурителните вноски на всички фондове, администрирани от НОИ, както и съотношението между осигурител и осигурено лице; (2) минималният осигурителен доход за самоосигуряващите се лица нараства, следвайки динамиката на минималната работна заплата за страната, от 610 лв. на 650 лв.; (3) минималният размер на осигурителния доход за регистрираните земеделски стопани и тютюнопроизводители остава непроменен спрямо размера си от 2020 г. – 420 лв.; (4) максималният осигурителен доход за страната запазва размера си от 3 000 лв.; (5) за минималните осигурителни доходи по икономически дейности и групи професии не се прилага административно увеличение, като се променят единствено размерите на доходите за онези позиции, за които т.нар. „прагове“ са под новия размер на минималната работна заплата и те са приравнени на него.

В резултат, прогнозите са, че общите приходи на ДОО, без трансферите, ще надхвърлят 8 511 200,3 хил. лв. Нарастването спрямо заложеното по бюджета за 2020 г. е с близо 10,3%.

Що се отнася до разходите, там бюджетът на държавното обществено осигуряване за 2021 г. предвижда амбициозна програма. Без трансферите, те нарастват в абсолютна стойност с 1 385 565,1 хил. лв. Това се дължи основно

на нарастването на разходите за пенсии, резултат от следните мерки:

- Минималният размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст се увеличава от 250 лв. на 300 лв. или с 20 на сто;
- От 1 200 лв. до 1 440 лв. се увеличава максималният размер на пенсиите. Увеличението е със същия процент, както и този за минималния размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст;
- Всички пенсии за трудова дейност, отпуснати до 31 декември 2020 г., ще бъдат осъвременени с прогнозен процент от 5 на сто, считано от 1 юли 2021 г. Окончателният процент ще бъде определен от Надзорния съвет на Националния осигурителен институт, след като станат известни отчетните данни за инфлацията и нарастването на средния осигурителен доход през 2020 г.;
- За януари, февруари и март 2021 г. е предвидено изплащането на еднократна допълнителна сума в размер на 50 лв. към пенсиите на всички пенсионери.

Така средният размер на пенсията на един пенсионер през 2021 г. се предвижда да достигне близо 489 лв., достигайки 41,9 на сто от прогнозната стойност на средния осигурителен доход за страната за същата година.

В областта на краткосрочните обезщетения е важна промяната, че минималният дневен размер на паричното обезщетение за безработица ще бъде 12 лв. и през цялата 2021 г. Отделно към това, с 2 000,0 хил. лв. се увеличават планираните разходи за парични помощи за профилактика и рехабилитация.

НОИ ще продължи да изплаща средства за запазване на заетостта на работници и служители от предприятия, чиято дейност е негативно засегната от COVID-19 пандемията. По бюджета за тази цел са налични 300 000,0 хил. лв. Планира се да бъдат предоставени трансфери в размер на 7 400,0 хил. лв., в това число за фонд „Условия на труд“ за превенция на професионалните болести и подобряване условията на труд в предприятията, на Министерството на здравеопазването за бюджета на Националната здравно-осигурителна каса за покриване на разходи за помощно-технически средства за осигурените лица с увреждания, както и за Министерството на транспорта, информационните технологии и съобщения.

Общо 178 643,3 хил. лв. се очаква да бъдат получените от централния бюджет трансфери за пенсии, несвързани с трудова дейност, както и за обезщетения и помощи за сметка на държавния бюджет.

Тъй като разходите за 2021 г. ще надхвърлят приходите, по консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване е планиран трансфер от централния бюджет за покриване на недостига от средства в размер на 6 151 411,9 хил. лв. Това е малко над 41,4% от общите разходи, включително и предоставените трансфери. Така бюджетът за следващата година се балансира на нула.

По бюджета на Учителския пенсионен фонд се очаква излишък от 29 211,6 хил. лв. Приходите от осигурителни вноски (80 324,2 хил. лв.) съставляват 92,0% от общите приходи на фонда от 87 284,4 хил. лв. Другата част от приходите (6 960,2 хил. лв.) са приходи от инвестиции от вече инвестирани средства на фонда. В структурата на общите разходи от 58 072,8 хил. лв. доминират разходите за пенсии и добавки (58 008,4 хил. лв.), а разходите за финансови услуги във връзка с управлението на активите и инвестициите на фонда са 64,4 хил. лв.

По бюджета на фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“ се прогнозира дефицит от 1 753,5 хил. лв., който се формира от очаквани приходи от 3 000,0 хил. лв. и разходи от 4 753,5 хил. лв., от които 4 500,0 хил. лв. са за изплащане на гарантирани вземания и обезщетения. Дефицитът ще бъде покрит от временно свободните средства по сметката на фонда, които към края на ноември 2020 г. възлизат на 100 742,1 хил. лв.

Отделно към това, чрез преходните и заключителни разпоредби на Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2021 г. бяха въведени важни изменения в нормативната уредба. Те са в няколко посоки:

Първо, засилване ефективността на контролната дейност на НОИ при отпускане и изплащане на пенсии, парични обезщетения и помощи. Възможните санкции при злоупотреби със средства на държавното обществено осигуряване в големи размери са дефинитивно заложили в Наказателния кодекс – на темата е посветен подробен материал в този брой на информационния бюлетин.

Второ, намаляване на административната тежест за работещите пенсионери, които искат да преизчислят пенсията си с натрупания допълнителен осигурителен стаж. Това стана възможно чрез прецизно и подробно регламентиране на реда за служебното преизчисляване на пенсиите с допълнително придобития от пенсионера осигурителен стаж в периода след отпускането, съответно след последното преизчисляване на пенсията. Пенсията подлежи на служебно преизчисляване от Националния осигурителен институт, когато пенсионерът е придобил осигурителен стаж през предходната календарна година и не е подал заявление до датата на служебното преизчисляване. Преизчисляването се извършва считано от 1 април на съответната година, като се вземат предвид данните в информационните системи, поддържани от НОИ, които се отнасят за времето до 31 декември включително на предходната календарна година и които са налични в системата към 1 март на текущата календарна година. Работещите пенсионери, които

¹Тези промени са подробно описани в отделен материал в настоящия брой на информационния бюлетин.

искат пенсията им да бъде преизчислена само на база придобития от тях допълнителен осигурителен стаж след датата на последното преизчисляване, вече не е нужно да посещават офисите на института.

Трето, постигане на по-добър баланс между първия и втория стълб на пенсионната система. Това става чрез въвеждане на солидарни начини държавата да компенсират осигурените лица, родени след 31 декември 1959 г., които не са имали достатъчно дълъг период на натрупване в универсалните пенсионни фондове¹.

Хоризонт до 2023 г.

Що се отнася за периода след 2021 г., прогнозата за бюджета на администрираните от НОИ фондове залага на допускането, че възходящото развитие на икономиката, доходите и пазара на труда ще продължи.

Приходите от осигурителни вноски ще зависят основно от демографски фактори и промените на пазара на труда. В одобрената от Министерския съвет средносрочна бюджетна прогноза не е заложена промяна в размерите на осигурителните вноски и разпределението им между осигурител и осигурено лице. Прогнозите са, че осигурителните приходи през 2022 г. ще нараснат с около 5,4% спрямо 2021 г., а през следващата 2023 г. – с 5,7%.

Нарастването на разходите през 2022 г. и 2023 г. ще се забави. Причината е, че в годините след 2021 г. не се очаква да бъдат правени еднократни разходи, свързани с овладяването на последиците от COVID-19 пандемията, в т.ч. изплащането на еднократни допълнителни суми към пенсиите, както и разходи за изплащане на средства за запазване на заетостта на засегнатите предприятия.

Според допусканията на средносрочната бюджетна прогноза, приети от Министерския съвет, пенсиите ще бъдат увеличавани от 1 юли по т.нар. „Швейцарско правило“ (50% от инфлацията и 50% от ръста на средния осигурителен доход за предходната година). При параметрите на текущата макроикономическа прогноза, процентът за осъвременяване на пенсиите се очаква да бъде съответно 5,5% през 2022 г. и 5,6% през 2023 г.

С тези проценти ще нарастват и минималните размери на пенсиите за трудова дейност, както и размерите на пенсиите, несвързани с трудова дейност. Така от 1 юли 2022 г. минималният размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1 от КСО ще достигне 316,50 лв., а от 1 юли 2023 г. ще се увеличи до 334,22 лв. Социалната пенсия за старост ще нарасне до 158,89 лв. от 1 юли 2022 г. и до 165,68 лв. от 1 юли 2023 г.

Доколкото допусканията на одобрената от Министерския съвет средносрочна бюджетна прогноза не предвиждат увеличение на максималния осигурителен доход, то и т.нар. „таван“ на пенсиите ще остане 1 440 лв.

Промени в областта на краткосрочните обезщетения не се очакват, като динамиката на разходите за тях ще зависи основно от демографски и макроикономически фактори.

И през 2022 г., и през 2023 г. балансирането на консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване ще зависи от трансфера за покриване на недостига от средства. Прогнозите са, че неговият дял от общите разходи (вкл. трансферите) ще намалява. От около 41,4% през 2021 г., дялът на трансфера от централния бюджет за покриване на недостига от средства от разходите и предоставените трансфери ще намалее 38,1% през 2022 г. и 37,9% през 2023 г. Това означава, че над 60% от разходите ще са „покрити“ от осигурителни приходи.

Що се отнася до Учителския пенсионен фонд и фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“, тяхното финансово състояние в момента е и ще остане стабилно занапред.

Бюджетът на Учителския пенсионен фонд ще бъде на излишък, дължащ се на по-бързото нарастване на приходите от осигурителни вноски спрямо разходите за пенсии и добавки към пенсиите на учителите.

Заложеният през 2021 г. по бюджета на фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“ малък дефицит ще се запази и за двете години. Той няма да създава рискове пред функционирането на фонда, защото може лесно да бъде компенсиран през съществуващите налични средства.

***

Този кратък преглед показва, че държавното обществено осигуряване играе и ще продължава да играе важна роля за преодоляване на социалните последици от пандемията на коронавирус COVID-19. В бюджетните параметри за 2021-2023 г. нарастването на разходите за труд на работодателите през системата за социално осигуряване е минимално (не се увеличават размерите на осигурителните вноски, запазва се размерът на максималния осигурителен доход), като така се създават благоприятстващи условия за стабилизиране на пазара на труда. Наред с това, заложените за 2021 г. и следващата година бюджетни параметри ще позволят през държавното обществено осигуряване да се окаже положително въздействие върху потреблението на домакинствата като един от основните фактори на растежа, а оттам – и върху по-бързото възстановяване на българската икономиката след COVID-шока.

Какво ново при пенсиите през 2021 г.?

Със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2021 г. (ЗБДОО за 2021 г.), обнародван в „Държавен вестник“, бр. 103 от 04.12.2020 г., са приети промени в Кодекса за социално осигуряване (КСО) относно реда и начина за преизчисляване на пенсиите на работещите пенсионери, както и нова преходна разпоредба, с която се предвижда временно изключение в режима за промяна на осигуряването от универсален пенсионен фонд към фонд „Пенсии“ и „Пенсии за лицата по чл. 69“ на държавното обществено осигуряване (ДОО).

I. Изменение в реда и начина за преизчисляване на пенсиите на работещите пенсионери

Разпоредбата на чл. 102 от КСО урежда правилата за преизчисляване на пенсиите, свързани с трудовата дейност на лицата (пенсии за осигурителен стаж и възраст, пенсии за инвалидност поради общо заболяване и пенсии за инвалидност поради трудова злополука или професионална болест) с допълнително придобития от тях осигурителен стаж, съответно - и осигурителен доход, в периодите след пенсионирането им. След изменението на разпоредбата, което е в сила от 1 януари 2021 г., с нея се регламентират два начина за преизчисляване на пенсиите.

1. Служебно преизчисляване на пенсиите

Националният осигурителен институт (НОИ) направи за първи път изцяло служебно преизчисляване на пенсиите на работещите пенсионери, без подаване на заявление от тяхна страна, считано от 1 април 2020 г., по силата на Закона за мерките и действията по време на извънредното положение, обявено от Народното събрание на 13 март 2020 г., и за преодоляване на последиците. Преизчисляването беше извършено с допълнително придобития от лицата осигурителен стаж след пенсионирането им въз основа на наличните данни в информационната система на НОИ, като бяха обхванати над 260 000 пенсии, съобразно определените в закона критерии. Натрупаният положителен опит даде повод на законодателя да въведе като постоянна мярка в Кодекса за социално осигуряване (КСО) извършването на служебно преизчисляване на пенсиите, свързани с трудова дейност, на работещите пенсионери. С тази мярка се постига трайно намаляване на административната тежест за гражданите, тъй като преизчисляването се реализира без да е необходимо лицата да подават заявления в териториалните подразделения на НОИ.

Предвидено е служебното преизчисляване на пенсиите по чл. 102, ал. 1, т. 1 от КСО да се извършва при следните параметри:

- прави се веднъж годишно - от 1 април на съответната година;

- зачита се допълнително придобитият от пенсионера осигурителен стаж в периода след отпускането, съответно – след последното преизчисляване на пенсията, за времето до 31 декември, вкл., на календарната година, предхождаща преизчисляването;
- стажът се зачита въз основа на данните, подавани от осигурителите, а за самоосигуряващите се лица - данните за внесените от тях осигурителни вноски;
- стажът се зачита въз основа на постъпилите и налични в информационната система на НОИ данни към 1 март на годината, в която се извършва преизчисляването.

За да бъде включена дадена трудова пенсия в съвкупността от пенсии, подлежащи на служебно преизчисляване от 1 април на съответната година, пенсионерът трябва да е придобил поне един ден осигурителен стаж през предходната календарна година.

Когато пенсионерът преди датата на служебното преизчисляване е подал заявление за ежегодно преизчисляване на пенсията му с допълнително придобития от него след пенсионирането осигурителен стаж и осигурителен доход, пенсията му не подлежи на служебно преизчисляване по разглеждания ред. Това се отнася и за заявленията, подадени през 2019 г. и 2020 г. по реда на чл. 102, ал. 3 от КСО, в редакцията ѝ към 31.12.2020 г., с които лицата са избрали преизчисляването да се извършва въз основа на осигурителен стаж и осигурителен доход (§ 7г, т. 2 ПЗР на КСО).

2. Ежегодно преизчисляване на пенсиите по заявление на пенсионера

Всеки пенсионер може да подаде в териториалното поделение на НОИ, което изплаща пенсията му за трудова дейност, заявление за ежегодното ѝ преизчисляване. Заявлението може да се подаде в свободен текст или съгласно образец УП-28, утвърден от управителя на НОИ.

Ежегодното преизчисляване на пенсиите по чл. 102, ал. 1, т. 2 от КСО, въз основа на подадено заявление от пенсионера, се извършва при следните параметри:

- извършва се веднъж годишно от първо число на месеца, следващ месеца на подаване на заявлението;
- вземат се предвид допълнително придобитите от пенсионера осигурителен стаж и осигурителен доход в периода след отпускането, съответно – след последното преизчисляване на пенсията, за времето до края на месеца на подаване на заявлението;
- стажът и доходът се зачитат въз основа на данните, подавани от осигурителите, а за самоосигуряващите се лица - данните за внесените от тях осигурителни вноски;
- стажът и доходът се зачитат въз основа на постъпилите и налични в информационната система на НОИ данни към датата, от която се извършва преизчисляването;
- в случай че преизчисляването с наличните данни за придобития осигурителен стаж и осигурителен доход е по-неблагоприятно за пенсионера, новият размер на пенсията се определя само въз основа на данните за осигурителния стаж за същия период.

Когато към датата на преизчисляването не са налични данни за допълнително придобит осигурителен стаж и осигурителен доход за периода след отпускането, съответно – след последното преизчисляване на пенсията, пенсионният орган постановява разпореждане за отказ за преизчисляване на пенсията. Същественият ефект от този отказ е, че подаденото от пенсионера заявление за ежегодно преизчисляване на пенсията му изгубва своето действие. Същата не подлежи на преизчисляване по този ред през следващите календарни години, освен ако пенсионерът не подаде отново заявление за ежегодното ѝ преизчисляване.

След отказа на това основание и ако лицето не е подало ново заявление за ежегодно преизчисляване на същата пенсия, но в случай че той придобие допълнително осигурителен стаж през съответната календарна година, пенсията ще попадне в съвкупността за служебно преизчисляване на пенсиите, разгледана в предходната точка.

Служебното преизчисляване на една пенсия от 1 април на съответната година въз основа на допълнително придобит осигурителен стаж не е пречка за подаване на заявление за ежегодно преизчисляване на пенсията, както и за нейното преизчисляване въз основа на допълнително придобитите от пенсионера осигурителен стаж и осигурителен доход в същата календарна година. В този случай през следващите календарни години пенсията продължава да се преизчислява веднъж годишно, съгласно заявеното от пенсионера.

II. Промяна в срока за упражняване правото на избор за прехвърляне на средства от индивидуалните партии в универсалните пенсионни фондове към държавното обществено осигуряване

Със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване (ЗБДОО) за 2021 г. се въвежда временно изключение относно реда, начина и срока за прехвърляне на натрупаните средства от индивидуалната партия на осигуреното лице в универсален пенсионен фонд към съответните фондове на държавното обществено осигуряване.

Считано от 01.01.2021 г., с разпоредбата на § 9 от преходните и заключителните разпоредби на ЗБДОО за 2021 г., са предвидени следните възможности:

1. Всички лица, на които не е отпусната пенсия за осигурителен стаж и възраст и които в последните пет години са пропуснали срока, в който е допустимо да прехвърлят средствата по партидите си от универсален пенсионен фонд (УПФ) към държавното обществено осигуряване, могат да го направят от 01.01.2021 г. до 30 юни 2021 г. включително.

Възможността се отнася до лицата, на които не е отпусната пенсия за осигурителен стаж и възраст и на които до 30 юни 2021 г. включително остават по-малко от 5 години до навършване на общата им пенсионна възраст по чл. 68, ал. 1 от КСО. Те ще могат в рамките на първата половина на 2021 г. да упражнят еднократно правото си на избор за промяна на осигуряването от универсален пенсионен фонд във фонд „Пенсии“, съответно фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“, на държавното обществено осигуряване.

Заявленията за избор за промяна на осигуряването от допълнителното задължително пенсионно осигуряване в държавното обществено осигуряване се подават в териториалните дирекции на Националната агенция за приходите (НАП).

2. Втората възможност е предоставена на лицата, на които вече е отпусната пенсия за осигурителен стаж и възраст, без да са променили осигуряването си от универсален пенсионен фонд към държавното обществено осигуряване, поради което размерът ѝ е определен с индивидуален коефициент, изчислен с намаление. Те ще имат възможност в периода от 1 януари до 30 юни 2021 г. включително да поискат преизчисляване на отпуснатата пенсия без намаление на индивидуалния коефициент, ако прехвърлят средствата от индивидуалната си партида в УПФ към фонд „Пенсии“, съответно фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“, на ДОО.

По данни на НОИ, към края на ноември 2020 г. пенсионерите, които ще могат да поискат преизчисляване на пенсиите си на това основание, са около 14 хиляди.

В обобщение, от тази възможност ще могат да се възползват лицата, за които са в сила следните условия:

- Имат отпусната пенсия за осигурителен стаж и възраст;
- Пенсията е отпусната с начална дата до 31 декември 2020 г. включително;
- Пенсията е изчислена с намален индивидуален коефициент.

Лицата, които отговарят на посочените условия, ще могат да упражнят правото си за преизчисляване на пенсията за осигурителен стаж и възраст без намаление на индивидуалния коефициент, ако в срок от 1 януари 2021 г. до 30 юни 2021 г. включително подадат в териториалното поделение на НОИ, което им изплаща пенсията, едновременно две заявления:

1. Заявление за преизчисляване на пенсия за осигурителен стаж и възраст, отпусната с намален индивидуален коефициент (образец УП-27) и

2. Заявление за прехвърляне на натрупани средства по индивидуална партида в УПФ в държавното обществено осигуряване (образец УП-27.1), адресирано до пенсионноосигурителното дружество (ПОД), управляващо фонда, в който лицето е осигурено.

Образците на посочените заявления се утвърждават от управителя на НОИ и се оповестяват на електронната страница на института в раздел [„За потребителя“](#), [„Формуляри“](#)/[„Формуляри и образци за пенсии“](#).

В случай че дадено лице не отговаря на нормативните условия, ще бъде постановяван отказ за преизчисляване на отпуснатата му пенсия за осигурителен стаж и възраст.

В случай че необходимите предпоставки са налице, отпуснатата пенсия ще бъде преизчислена, считано от първо число на месеца, следващ месеца на подаване на заявлението. Това касае лицата, на които е постановено разпореждане за отпускане на пенсия за осигурителен стаж и възраст в минимален или действителен размер с начална дата до 31.12.2020 г. включително. Когато не е постановено разпореждане за отпускане на пенсията, лицето има право да подаде заявление в НАП за прехвърляне на средствата от индивидуална партида в УПФ в държавното обществено осигуряване.

Постъпилите заявления за преизчисляване на пенсията за осигурителен стаж и възраст ще се разглеждат при спазване на реда и сроковете, установени в КСО и Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж.

За улеснение на лицата НОИ, НАП и пенсионноосигурителните дружества ще обменят служебно информацията и данните, необходими както за преизчисляване на пенсията, така и за прехвърляне на средствата от партидата в универсалния пенсионен фонд, в който е осигурен заявителят.

След превода на средствата към държавното пенсионно осигуряване, съответното пенсионноосигурително дружество е задължено да изпрати на пенсионера писмо с информация за извършеното прехвърляне и извлечение от партидата му във фонда.

Новите специални основания за спирането на производствата по отпускане и изплащането на пенсиите от държавното обществено осигуряване

От Снежанка Малакова, директор на
дирекция „Правна“ в НОИ

Реформирането на пенсионната система от началото на 2000 година постави в пряка зависимост както придобиването на правото на пенсия, та-ка и размера на същата, от продължителността на положения от лицата стаж. Въведеното с Кодекса за социално осигуряване (КСО) нарастване на изискуемия стаж за всяка календарна година принуди кандидат-пенсионерите да събират от всички места, през които е преминал трудовият им път, документи, удостоверяващи пълния размер на положения от тях стаж. Понякога това се оказва невъзможно, най-вече поради промяната в стопанската сфера, извършена след 1989 г., приватизацията и ликвидацията на съществуващите предприятия и другите стопански субекти и послед-валото безотговорно отношение към архивите им, съдържащи разплаща-телни ведомости и документи, свързани с трудовата дейност на лицата. Та-зи обективна невъзможност от своя страна провокира създаването на лоши практики за снабдяване с „фалшиви“ документи и опити за използването им с цел придобиване на осигурителни права. Доколкото в последните го-дини се наблюдава тревожна тенденция към увеличаване на злоупотребите в тази област, законодателят прие промени в правната уредба на произ-водствата по отпускането и изплащането на осигурителни обезщетения, на-сочени към тяхното ограничаване.

И доколкото промените касаят процесуални правила, ще обърнем внимание върху водените от пенсионните органи производства и постановяваните от тях актове.

По своята правна същност постановяваните от длъжностните лица по чл. 98 от КСО разпореждания за отпускане на пенсии представляват индивидуални административни актове по смисъла на чл. 21, ал. 1 от Административнопроцесуалния кодекс (АПК), поради което в производството по издаването им компетентните административни органи, наред със специалните правила, установени в КСО и в издадената от Министерския съвет, въз основа на изричната делегация на чл. 106 от КСО, Наредба за пенсиите и осигурителния стаж (НПОС), прилагат също и общите принципи и правила, регламентирани в глава пета, раздел I на АПК.

В тази връзка установеното в КСО правило, че отпускането и изчисляването на пенсиите се извършва въз основа на предвидените в НПОС документи и данни, удостоверяващи осигурителния стаж, осигурителния доход, категорията труд и други относими за поисканата пенсия факти, не освобождава пенсионните органи от задължението им по чл. 35 и чл. 36 от АПК във вр. с чл. 7 от АПК да изяснят всички факти и обстоятелства от значение за случая, като служебно (арг. от чл. 9 от АПК) съберат допустимите и относими доказателства, и преценят същите в тяхното единство и взаимовръзка.

С оглед възприетия с чл. 11 от АПК принцип за бързина и процесуална икономия, административното пенсионно производство следва да се проведе в нормативно определените срокове и за най-краткото време, необходимо според конкретните обстоятелства и целта на административния акт – отпускане на поисканата пенсия. Съблюдаването на този принцип изключва възможността за каквото и да е произволно спиране на производството – било то по инициатива на пенсионния орган или на лицето. При това следва да се има предвид и нормата на чл. 58, ал. 1 от АПК, по силата на която непроизнасянето в срок се смята за мълчалив отказ да се издаде индивидуалният административен акт, който отказ, с оглед защита правата на лицата, подлежи на оспорване по съдебен ред в едномесечен срок от изтичането на срока, в който административният орган е бил длъжен да се произнесе.

Същевременно, изпълнението на нормативно установеното задължение на пенсионния орган за пълно изясняване на фактическата обстановка налага в определени случаи образуването на производството да бъде спряно, за да могат да се съберат необходимите доказателства. При това, за да бъдат защитени правата и законните интереси на лицата срещу произволно действие или бездействие на органа, е необходимо спирането на пенсионното производство да бъде закрепено с изрична правна норма.

С разпоредбата на чл. 54, ал. 1 от АПК законодателят е предвидил няколко различни хипотези на спиране, но поради спецификата на пенсионното производство в практиката на НОИ се използват две от тях – по чл. 54, ал. 1, т. 3 и т. 5 от АПК.

Кое е важното за използването на всяко от посочените основания?

Съгласно чл. 54, ал. 1, т. 3 от АПК административният орган спира производството когато в хода на производството се разкрият престъпни обстоятелства, чието установяване е от значение за издаването на акта. Следователно, за да бъде приложена цитираната разпоредба, следва кумулативно да са изпълнени и двете условия, предвидени в нея - да са разкрити престъпни обстоятелства в хода на производството, т.е. да са налице данни и съответните доказателства, и установяването на тези обстоятелства да е от значение за издаването на акта. Според съдебната практика в акта за спиране на производството задължително следва да е описано точно какви престъпни обстоятелства са разкрити в хода на административното производство, респективно по кой текст от Наказателния кодекс, както и да е посочено какво е значението на престъпните обстоятелства за издаването на разпореждането за отпускане на пенсия. Основание за спиране на производството не може да бъде възможност за разкриване на такива обстоятелства в бъдеще, поради което това правно основание не може да бъде използвано в случаите, в които за установяване на дадени обстоятелства е иницирано извършването на проверка от органите на НОИ, НАП или ГИТ, включително при инициране образуването на прокурорски преписки или досъдебни производства, тъй като към момента на инициране на съответната проверка не могат да се посочат конкретни факти, сочещи квалификацията на съответните обстоятелства като престъпни.

Разпоредбата на чл. 54, ал. 1, т. 5 от АПК регламентира правото на административния орган да спре производството по отпускане на пенсия при наличието на образувано друго административно или съдебно производство, когато издаването на акта не може да стане преди неговото приключване. Това означава, че в тези случаи спирането се предхожда от събиране и представяне на доказателства за наличието на друго административно или съдебно производство, което обстоятелство се установява от органа, пред който преюдициалното производство е образувано, с нарочно удостоверение. Въз основа това удостоверение, пенсионният орган е длъжен да извърши преценка за наличието на преюдициалност, като изложи съображенията си за това в мотивите към акта за спиране. При това следва да се има предвид, че под „административно производство“ по смисъла на АПК се има предвид производство по издаване на административен акт - процесуалните действия за събиране на доказателства с цел изясняване на всички факти от значение за случая и издаването на законосъобразен административен акт не представлява отделно и самостоятелно административно производство в хипотезата на чл. 54, ал. 1, т. 5 от АПК. Също така следва да се има предвид, че според съдебната практика разпоредбата на чл. 54, ал. 1, т. 5 от АПК не може да се прилага в случаите на образувани досъдебни производства, доколкото същите не приключват с правораздавателен акт (присъда), който да реши по окончателен начин въпроса за това осъществено ли е деянието и то виновно от обвиненото лице, и съответно в тези случаи не може да се приеме, че е налице висящност на две производства, които се намират помежду си в преюдициална зависимост.

Анализът на сложилата се в последните години съдебна практика сочи, че разпоредбите на чл. 54, ал. 1, т. 3 и т. 5 от АПК не могат да се използват ефективно като основания за спиране на образувани пенсионни производства. Причините за това са много и различни – специфичните особености на пенсионните производства; разнообразните доказателства, които следва да бъдат събирани; множеството от факти с правно значение, които следва да бъдат изяснявани; наличието в много от случаите на обосновани съмнения за осигурителни измами, които следва да бъдат потвърдени или опровергани преди отпускане на поисканата пенсия и т.н.

С цел засилване на предварителния контрол при отпускането на пенсии и превенция на неправилно извършване

на осигурителни разходи, законодателят, с § 8, т. 13, б. „а“ от Преходните и заключителни разпоредби на Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2021 г., направи важни изменения в разпоредбата на чл. 98, ал.2 от КСО, като създаде две специални основания, на които пенсионните органи да спират образуваните пред тях производства.

По силата на новосъздадената норма на чл. 98, ал. 2, т. 1, б. „а“ от КСО, в сила от 1 януари 2021 г., длъжностното лице по пенсионно осигуряване ще спира производството по отпускане на пенсия, когато в хода на производството възникне необходимост да бъде извършена проверка от контролен или друг компетентен орган относно обстоятелства от значение за правото или размера на пенсията. Следователно, две са предпоставките, при кумулативното наличие на които е възможно пенсионното производство да бъде спряно на това основание:

- да са налице обстоятелства, които са от значение за правото или размера на пенсията. Без да се търси изчерпателност като обстоятелства с такъв характер могат да бъдат посочени непълнотата, липсата или противоречието в данните в информационната система на НОИ и/или приложените в административната преписка документи относно осигурителния стаж и/или осигурителния доход на лицето, категорията на полагаания от него труд, гражданското му състояние и др.;

- тези обстоятелства да могат да бъдат изяснени при проверка, извършена от контролен или друг компетентен орган - контролен орган на НОИ или на Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда“, или от орган по приходите на Националната агенция за приходите и т.н.

С оглед законосъобразността на акта за спиране на производството, в същия следва задължително да са описани съответните обстоятелства, които са от значение за правото или размера на пенсията, както и какво точно налага извършването на проверката, включително и кой е компетентният за извършването ѝ орган. Предвид това, че законодателят не е предвидил като предпоставка за спирането проверката да е започнала или приключила, достатъчно е само пенсионният орган да обоснове възникването на необходимостта от извършване на същата. Следва да бъде подчертано, че с оглед защитата на интересите на лицето, разпоредбата предвижда и максимален срок, за който може да бъде спряно производството – 6 месеца. Този срок следва да бъде стриктно спазван и не може да бъде превишаван, дори и ако в рамките на същия проверката не е завършила, или дори не е започнала. С изтичането на срока пенсионният орган е длъжен да възобнови производството и да се произнесе с разпореждане по същество въз основа на наличните редовни документи и на данните по чл. 5, ал. 4, т. 1 от КСО. Извън това следва да се отбележи, че в чл. 98, ал. 2, т. 2 и чл. 114 от КСО е регламентиран специален ред за възстановяване на неоснователно получени суми за пенсии, както и ред за събиране на суми по ревизионен акт за начет за причинени щети на ДОО от неправилно извършени осигурителни разходи, включително от неправилно удостоверяване на осигурителен стаж или осигурителен доход (чл. 110, ал.1-3 от КСО). Ако в резултат на иницираните проверки бъдат събрани нови документи или данни, които имат значение за определяне на правото или размера на пенсията, следва да бъдат предприети съответните действия за възстановяването на неоснователно изплатените суми за пенсия.

Другата разпоредба, регламентираща ново основание за спиране на пенсионното производство, е чл. 98, ал. 2, т. 1, б. „б“ от КСО. Тя е относима към случаите, при които в хода на производството по отпускане на пенсия се установяват данни за извършено престъпление от значение за правото или размера на същата. Най-често това са документни престъпления – съставяне и/или използване на документи за осигурителен стаж, осигурителен доход или категория труд, които са неистински или са с невярно съдържание. При установяване на такива данни материалите, обосноваващи спирането, се изпращат на съответния прокурор, а производството по отпускане на пенсия се спира до приключване на наказателното производство, като целта е да не се допусне неправомерно изплащане на средства от фондовете на ДОО. И в тази хипотеза от значение за законосъобразността на разпореждането за спиране е в същото да бъде изчерпателно описано какви данни за извършено престъпление са разкрити в хода на административното производство, както и да е посочено какво е значението на престъпните обстоятелства за издаването на разпореждането за отпускане на пенсия. В разпореждането за спиране следва да се посочи и че за установените данни за извършеното престъпление са сезирани компетентните органи. По отношение на срока, за който се спира производството, законодателят изрично е предвидил, че същото е спряно до приключване на наказателното производство, което предполага да е налице влязъл в сила акт.

Отново с цел защита на осигурителните фондове от неоснователно извършване на разходи, законодателят създаде и специална разпоредба – чл. 95, ал. 1, т. 7 от КСО, аналогична по съдържание на чл. 98, ал. 2, т. 1, б. „б“ от КСО, с която се регламентира правото на длъжностното лице по пенсионно осигуряване да спре изплащането на отпуснатата вече пенсия, когато след отпускането ѝ се установят данни за извършено престъпление от значение за правото или размера на същата.

Макар да са изцяло нови за пенсионно законодателство, разпоредбите на чл. 95, ал. 1, т. 7 от КСО и чл. 98, ал. 2, т. 1, б. „б“ от КСО кореспондират както с установеното в чл. 108а от КСО задължение за уведомяване на прокуратурата при установени данни за съставени документи с невярно съдържание във връзка с извършени осигурителни плаща-

ния, така и с нормата на чл. 34, ал. 2 от Данъчно-осигурителния процесуален кодекс, приложима в производствата по установяване на задължения за данъци и осигурителни вноски. Същите са и в духа на въведеното с чл. 205 от Наказателно-процесуалния кодекс общо задължение за гражданите и длъжностните лица да уведомят незабавно органа на досъдебното производство, когато узнаят за извършено престъпление от общ характер.

За пълнота на изложеното следва да бъде отбелязано, че със същите мотиви аналогични разпоредби за спиране на производствата по отпускане и на изплащането са предвидени и по отношение на паричните обезщетения за болест, майчинство и безработица.

В област Пазарджик опитите за измама са обречени

Грубите фалшификати често граничат с необяснима наивност – неколко-сани ксерокопия на документи, „английска борса“, въвеждане на несъществуващ кодекс

Териториалното поделение на Националния осигурителен институт (ТП на НОИ) в Пазарджик е на предния фронт в пресичане на опитите за измама с фондовете на държавното обществено осигуряване (ДОО). Поделението заема едно от първите места по прием на документи за изплащане на краткосрочни обезщетения след ТП в големите области на страната. Ежедневно служителите, които обработват постъпилите документи, анализират данните в информационната система и приетите документи. При преценката на правото на обезщетения често се налага да се изискват проверки от контролните органи на НОИ и други компетентни институции, като в случаите на установени злоупотреби се предприемат действия за възстановяване на неоснователно изплатените средства. От началото на 2020 г. година до 30.11.2020 г. във връзка с представени от осигурителите 89 315 броя документи за изплащане на парични обезщетения за временна неработоспособност са изплатени 30 938 373.71 лв., а по приети 9 679 заявления за отпускане на парични обезщетения за безработица са изплатени 26 324 227.20 лв.

Постъпилите болнични листове се обжалват след анализ на данните за съответните лица – диагнози, честота на ползване на отпуски за временна неработоспособност, продължителност на временната неработоспособност за едно и също заболяване, продължителни непрекъснати болнични листове с различни диагнози, осигурител на лицата и др. Към 30.11.2020 г.

са приети общо 89 315 броя документи във връзка с парични обезщетения за временна неработоспособност. От лекарите-експерти по експертиза на временната неработоспособност в ТП на НОИ – Пазарджик за периода от 01.01.2020 г. до 30.11.2020 г. по реда и условията на чл. 112 от Закона за здравето от ТП на НОИ са подадени жалби

пред Регионалната здравна инспекция срещу 510 броя болнични листове и са получени решения за отменяне за 716 броя болнични листове за 15 323 дни. Сравнение със същия период на м.г. ще покаже, че към 30.11.2019 г. са приети общо 104 865 броя документи във връзка с парични обезщетения за временна неработоспособност. Предприети са действия по обжалване по 536 болнични листове и е получена информация за отменени 265 болнични листове за 5 954 дни. Изплатените парични обезщетения са в размер на 30 304 781.08 лв. Спадът в приеманите документи за временна неработоспособност се дължи на намаление в броя на заетите лица предвид пандемията от COVID 19 и ръст в броя на регистрираните безработни лица.

Като тенденция се очертава фактът, че относително голям е броят на издаваните болнични листове от лечебни заведения в община Велинград. Така например за периода 01.01.2020 г. до 30.11.2020 г. от по-големите лечебните заведения във Велинград са издадени 15 453 болнични листове. За същия период са обжалвани 347 болнични листове, издадени от тези лечебни заведения. През 2019 г. и 2020 г. в лечебните заведения във Велинград са извършени 26 проверки по издадени болнични листове за временна неработоспособност, като са издадени 6 задължителни предписания за спазване на разпоредбите по експертизата на временната неработоспособност. При проверките е констатирано, че надлежно се попълват анамнезата и обективното състояние на пациентите в амбулаторния лист, но не винаги се отразяват направените лабораторни, рентгенови или други изследвания, които биха потвърдили диагнозата.

Постоянно се търсят възможности за предотвратяване и ограничаване на злоупотреби и с болничните листове, издавани от лекари на територията на област Пазарджик. През 2019 г. са проведени 25 заседания на регионалния съвет при Регионалната здравна инспекция, на които са обсъждани жалби, както и проверки за спазване на изискванията и реда при издаване на решения за временна неработоспособност от лекуващите лекари и ТЕЛК. Освен превантивните действия във връзка с преценка правото на парични обезщетения от служителите се осъществява и регулярен последващ контрол на изплатените парични обезщетения за временна неработоспособност по получени сигнали и списъци. В обхвата на тези проверки вече са включени и лекари, изпълнители на първична извънболнична медицинска помощ, първична извънболнична дентална помощ и специализирана извънболнична дентална помощ. Установено е, че на 9 лекари поради неспазване на режима, определен в болничните им листове, неоснователно са изплатени парични обезщетения за временна неработоспособност в размер на 1724.65 лв. главница.

„Болен“ има, фирма няма

Компетентните органи на НОИ в Пазарджик разплитат и интересен случай, при който дружество не осъществява стопанска и търговска дейност още от 2014 г., но незнайно дори и за собственика му през периода 2017-2019 г. фирмата е наемала работници и служители. Нещо повече, подавани са данни за осигуряване и са представяни документи за изплащане на парични обезщетения за временна неработоспособност (болнични) на едно лице. В обяснението си „болното лице“ твърди, че се е свързало с въпросната фирма чрез един познат и по обява в интернет, като работата се е състояла в търсене на хора по селата за закупуване на отпадъци от производството на дървесни продукти. За неправомерно изплатените парични обезщетения по издадените болнични листове с различни диагнози е издадено разпореждане за възстановяване на сума в размер на 2 317.56 лв.

На издръжка от фондовете на ДОО

При преценката на правото на обезщетение служителите, обработващи документите, понякога попадат случаи на опити за измами чрез т.нар. „лица на постоянна издръжка от фондовете на ДОО“. При тях е налице подаване на данни за осигуряване за кратък период (от 9 или 12 месеца) с оглед придобиване право на парично обезщетение за безработица и съмнително често „боледуване“ на новоназначените служители за краткото време, прекарано във фирмата. Всъщност става дума за опит да бъдат източени максимално повече пари от ДОО през две пера - болнични и безработица, като се прескачат съществуващите правните норми. В тези случаи се изискват проверки от контролните органи на НОИ и други компетентни институции, като в случаите на установени злоупотреби се предприемат действия за възстановяване на неоснователно изплатените средства.

76 души работят на 6 кв.м и за разнообразие в несъществуваща къща за гости

В един такъв случай контролните органи установяват, че две дружества на свързани лица са подали уведомления за сключени за съмнително кратки периоди трудови договори с общо 76 лица. При извършените ревизии и съобразно снетите от тези лица обяснения ако всички тези хора, преимуществено записани като продавач-консултанти или общи работници, наистина са работили в посоченото помещение от приблизително 6 квадратни метра и с обособено работно място, на всеки един квадратен метър работна площ биха се падали средно по 13 работници! Според представляващия осигурителя част от лицата са заети с търговия, но не са представени нито стоки подлежащи на продажба, нито документи за реализирани продажби. В опит да се измъкнат от кашата някои от наетите лица зая-

вяват, че работното им място е било в „къща за гости“, но проверката установява, че сградата за която се твърди, че е с това предназначение, е построена до груб строеж. Други пък обясняват, че са поддържали кафе-автомати, но на посочените от тях адреси не е установена нито една машина. За установените щети на ДОО на осигурителите са съставени ревизионни актове за начет в размер на 19 973,61 лв. На лицата, подали заявления за отпускане на парични обезщетения за безработица са постановени разпореждания за отказ. Подадени са сигнали до прокуратурата.

„Английската борса” няма шанс

Във връзка с преценка на правото и размера на парични обезщетения за изплащане на краткосрочни парични обезщетения или вследствие на осъществен последващ контрол са идентифицирани случаи на опити за злоупотреба със средства на ДОО – т. нар. „английска борса”. Става въпрос за опит за разработване на схема, при която лица, които никога не са напускали страната, подават заявление за отпускане на парични обезщетения за безработица, като посочват и предишна трудова дейност във Великобритания. Точно преди да останат без работа те са работили за кратко време на високи доходи в България. Надеждата им е, че НОИ ще им отпусне обезщетение върху тази заплата, тъй като съгласно европейския Регламент 883/2004, когато се сумира стаж и в друга страна-членка от ЕС, обезщетението се отпуска върху последния доход. Ситуацията е с подробности позната на служителите на НОИ в цялата страна и е изключително трудно подобно фиктивно назначаване да „мине”. 13 „английски работници” пробват точно това, като представят преносими документи U1 за упражнявана трудова дейност във Великобритания. На част от лицата първоначално са изплатени парични обезщетения за безработица при прилагане разпоредбите на регламента. При последващ контрол на изплатените средства обаче е установено, че тези лица не само не са работили при посочения последен български осигурител, но и че част от тях дори никога през живота си не са излизали от пределите на страната, камо ли да са работили в друга държава-членка на Европейския съюз. След отказ за потвърждаване на осигурителните номера от чуждата компетентна институция за възстановяване на недобросъвестно получените парични обезщетения от „английските работници” са издадени разпореждания за сумата от 36 224.11 лв. След сигнали до прокуратурата са образувани досъдебни производства.

Груби фалшификати и в пенсионните производства

В процеса на пенсионните производства и при контрола на представените документи, удостоверяващи стаж и/или доход, експертите на НОИ в Пазарджик често идентифицират случаи на открити опити за злоупотреба със средства на ДОО от страна на кандидат пенсионерите. За успешната защита на обществения ресурс помага и създаденият в НОИ регистър на рисковите осигурители, като информацията в него е важна предпоставка за предотвратяване и пресичане на опитите за злоупотреби. Ето малка част от казусите от тази година, при които има опит за измама и злоупотреба с фондовете на ДОО. Някои от тях са направо нелепи. Резултатът при всички обаче е един и същ – подаден сигнал до Районна прокуратура – Пазарджик.

Доказваш стаж от 1989 г. с образец на бланка, валиден от 2000 г.

При обработката на една пенсионна преписка възниква необходимостта от отстраняване на нередности по представените документи. Лицето, кандидатстващо за пенсия, е уведомено, че трябва да представи образец УП-3, издаден от осигурителя му, за периода на неоформения стаж, вписан в трудовата книжка. Лицето представя искания документ с дата на издаване 18.12.1989 г., който удостоверява положен стаж за период от 12.04.1978 г. до 18.12.1989 г. Попълнената бланка обаче е образец на УП-3, който се ползва от 2000 г. Следват действия за служебно изясняване на стажа по представения документ.

Документ за стаж от пазарджишка кооперация с БУЛСТАТ-а на варненска

Лице подава заявление за отпускане на лична пенсия за инвалидност поради общо заболяване. Към заявлението то прилага удостоверение УП-3 от 2002 г., издадено от земеделска кооперация в пазарджишко село, със заверен стаж (с известни прекъсвания) за периода от 11.02.1991 г. до 21.12.1993 г. Лицето не представя трудова книжка. Експертите изискват и документ за доход (образец УП-2) за посочения в документа период, който да послужи за изчисляване размера на пенсията. Упълномощено от заявителя лице представя декларация, че лицето не може да представи искания документ за доход и желае това време да се вземе по минималната работна заплата за страната. Това поражда съмнения за автентичността на представената бланка. Започва служебна проверка на осигурителните стаж и доход и казусът стига чак до Варна. Причината - посоченият в представения документ БУЛСТАТ е на потребителска кооперация от населено място край морето. От проверката на служителите на НОИ в града става ясно, че при този осигурител липсва каквато и да е документална следа от работник с това име и това ЕГН, а положените подписи не са на длъжностните лица от кооперацията.

Наивността си има връх – нескопосани ксерокопия

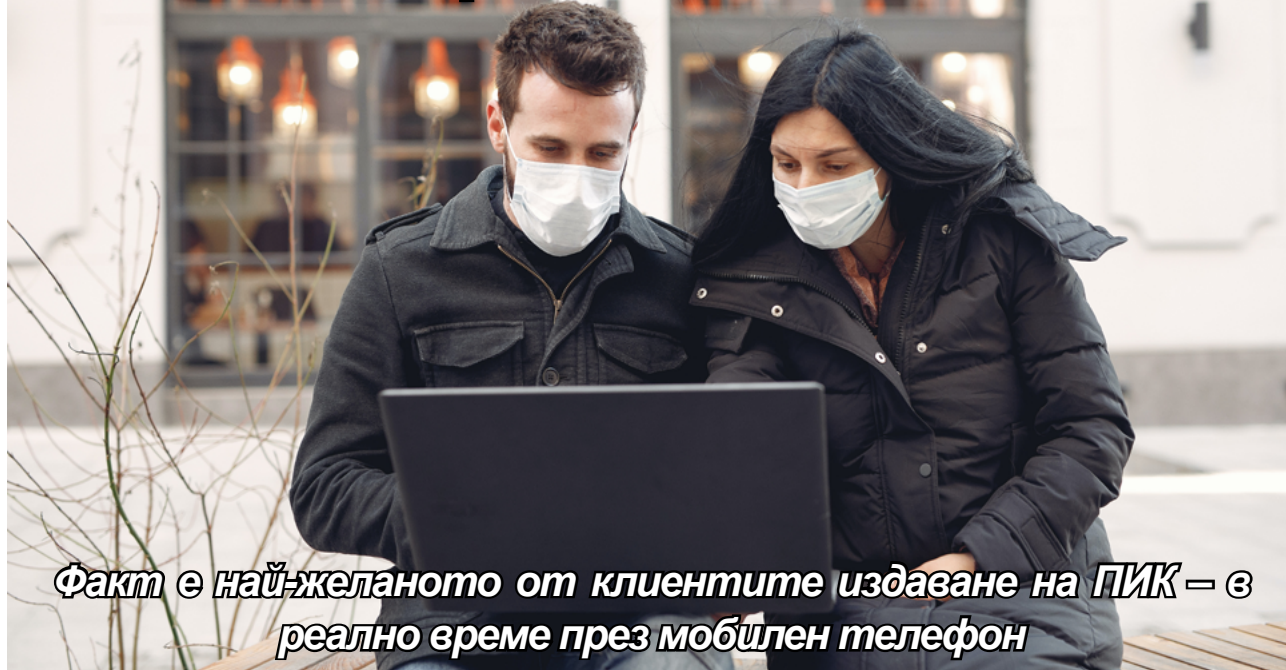
Лице от малко село в област Пазарджик подава заявление за отпускане на наследствена пенсия. Като едно от условията за отпускането ѝ то прилага и уверение, че е студент, издадено от ПУ „Паисий Хилендарски“. При разглеждането на документите се оказва, че представеното „уверение“ всъщност е сканирано цветно копие на документа и не съдържа достатъчно информация относно статута на учащ на лицето. И тук служителите предприемат действия за служебно изясняване на ситуацията. От университета уведомяват НОИ, че приложеното от лицето уверение не е автентично, тъй като не е издадено от инспектора, чието име е посочено в уверението. Освен това факултетният номер на уверението не съответства на специалността, вписана в него, а измамникът е прекъснал обучението си във ВУЗ-а от учебната 2018/2019 г.

Още по-нелеп е случаят с лице, което желае да му бъде преизчислена личната пенсия за осигурителен стаж и възраст с допълнителен стаж, придобит не след, а преди пенсионирането му. В хода на пенсионното производство е установено, че представеният образец УП-3 от лицето за периода от 20.09.1973 г. до 27.10.1975 г., издаден от голям осигурител на територията на Пазарджик, е ксерокопие на вече попълнен документ. Върху копието на документа са нанесени корекции и видимо си личат пресниманите стари подписи и печат. Проверката показва, че лицето въобще не присъства в разчетно-платежните ведомости за работни заплати и няма данни да е упражнявало трудова дейност при този работодател в посочения период. Човекът си остава с досегашната пенсия.

Ето защо рисковите осигурители се гледат под лупа

Контролна проверка за зачетен осигурителен стаж от ликвидирания работодател, присъстващ в регистъра на рисковите осигурители на НОИ, установява, че при отпускането на пенсиите на две лица от областта са взети предвид осигурителни периоди в дружество, което често попада във фокуса на усилията на НОИ за борбата с измамите със средствата на ДОО. Общото между двата случая, освен осигурителя, са записаният в документите период (1984-1988 г.) и фактът, че става дума за категориен стаж. Освен това, приложените документи и от двете лица са с дати на издаване от 2000 г. Последващата проверка на представените документи образци УП-2 (доказващи осигурителен доход) установява, че името на осигурителя, изписан върху печата на фирмата се различава с точното наименование, с което той е вписан в Търговския регистър. След справка в Агенцията по вписванията става ясно, че вписаният в документа единен идентификационен код (ЕИК) е издаден от институцията едва през 2011 г. Което означава, че към момента на издаването на образците за осигурителен доход (2000 г.) дружеството не е било вписано в регистър БУЛСТАТ и не е притежавало въпросния код. Знаковата 2000 г. лъсва още веднъж. В представените удостоверения се чете: „За невярно вписани данни виновните длъжностни лица, подписали удостоверението, носят отговорност по чл. 349 и 350 от Кодекса за социално осигуряване“. Наименованието „Кодекс за социално осигуряване“ обаче се появява в правния мир едва през 2003 г, когато бива допълнен и преименуван действащият до онзи момент Кодекс за задължителното обществено осигуряване. Тогава се създава и част трета от кодекса („Принудителни административни мерки и административно-наказателна отговорност“) и се появяват чл. 344-354. Тоест към датата на издаване на въпросните образци УП-2 през 2000 г. не са съществували, нито действали цитираните членове. Груб фалшификат, следва досъдебно производство.

Онлайн услугите на НОИ през пандемичната 2020-а стават все по-предпочитани

Факт е най-желаното от клиентите издаване на ПИК – в реално време през мобилен телефон

През 2020 г. Националният осигурителен институт (НОИ) приложи пакет от мерки за ограничаване посещенията на клиентите в офисите на институцията в цялата страна в условията на извънредно положение и продължаващата извънредна епидемиологична обстановка. Като част от пакета от мерки и поради увеличаване интереса към онлайн услугите по време на извънредното положение, НОИ положи усилия да осигури възможност за издаване на Персонален идентификационен код (ПИК) на НОИ по електронен път, без необходимост от посещение на място в приемните на Института. ПИК на НОИ е средство за идентификация и защита на личните данни при заявяване по електронен път на административни услуги и използване на справочни такива както на НОИ, така и на други администрации през Единния портал за достъп до електронни административни услуги (ЕПДЕАУ) на Държавна агенция „Електронно управление“ (ДАЕУ).

Още през месец март беше създадена възможност за подаване на искане за издаване на ПИК и по електронен път чрез Системата за сигурно електронно връчване (ССЕВ) на ДАЕУ. Заявлението се подписва с квалифициран електронен подпис (КЕП) и се подава към съответното териториално поделение на НОИ по постоянен или настоящ адрес на лицето, а издаденото удостоверение се връчва на лицето отново чрез ССЕВ. Издаването отнема до два работни дни. Забележима беше активността при заявяването на ПИК по този канал – в първата половина на месец април между 100 и 120 онлайн заявления на ден се обработваха само в териториалното поделение на НОИ в София. В периода 3-15 април 1250 софиянци са поискали да се сдобият с код чрез ССЕВ. Процедурата се прилага и към момента. Ефектът от тази възможност беше, че още през месец април броят издадени ПИК почти се удвои и достигна близо 25 000.

Основното приложение на издадените ПИК на НОИ в кризисните месеци март-юни беше за подаване на заявления, свързани с отпускане, изплащане, прекратяване на обезщетение за безработица от НОИ чрез използване на две специализирани електронни форми за заявяване на административни услуги:

- „Подаване на заявление за отпускане на парично обезщетение за безработица (ПОБ) на основание чл. 54а от КСО“ и

- „Подаване на декларация за промяна в обстоятелствата за изплащане на парично обезщетение за безработица“.

Използването им се реализира чрез въвеждането на КЕП или ПИК на НОИ и са достъпни на интернет страницата на институцията в рубрика [„Е-услуги“/„Административни услуги“](#). През месеците март-юни използването на двете услуги нарасна многократно спрямо текущото им потребление, като достигна общо около 16 000 подадени по този

канал заявления.

През портала за подаване на заявления за административни услуги към административната информационна система на НОИ, достъпен през интернет страницата на институцията (рубрика [„Е-услуги“/„Административни услуги“](#)), могат се заявят на практика всички услуги или чрез попълване на отделни специализирани форми, или чрез универсална форма за контакт с достъп до персонални данни, като идентификацията е чрез ПИК на НОИ за физическите лица или Идентификационен код на осигурителя (ИКО) за осигурителите, или КЕП. От месец август е обновена версията на портала за заявяване на административни услуги и контакти с НОИ, с което се осигурява по-добра защита, увеличено бързодействие и удобство при попълването на формите и заявяването на услугите.

Като друга антикризисна мярка от 18 август 2020 г. влязоха в сила изменения и допълнения в Наредбата за паричните обезщетения и помощи от държавното обществено осигуряване (НПОПДОО), които въведоха подаване по електронен път на необходимите документи за изплащане на парични обезщетения и помощи от държавното обществено осигуряване (ДОО): за приложения № 9, 10 и 11 – само по електронен път през портала на НОИ Интегрирана система за електронен обмен на документи и данни (ИСЕОДД) с КЕП на задълженото или упълномощено лице; за приложение № 13 - възможност за упълномощителите, притежаващи КЕП за подаване по електронен път, чрез формата за контакт с НОИ с достъп до персонални данни с ЕГН/ЛНЧ и КЕП, а за приложения № 15, 17 и 18 - възможност за правоимащите лица за подаване по електронен път отново чрез формата за контакт с НОИ с достъп до персонални данни с ЕГН/ЛНЧ и ПИК, издаден от НОИ, или с КЕП.

Във връзка с администрираните от НОИ антикризисни мерки, през 2020 г. своевременно са разработени и на интернет страницата на НОИ са достъпни чрез БУЛСТАТ и ИКО нови справочни услуги, насочени към работодателите за изплатените компенсации/средства по ПМС № 55 от 30 март 2020 г. за определяне на условията и реда за изплащане на компенсации на работодатели с цел запазване на заетостта на работниците и служителите при извънредно положение, обявено с решение на Народното събрание от 13 март 2020 г., ПМС № 151 от 3 юли 2020 г. за определяне на условията и реда за изплащане на средства за запазване на заетостта на работници и служители след извънредното положение, обявено с решение на Народното събрание от 13 март 2020 г., и обявената с решение на Министерския съвет извънредна епидемична обстановка и допълващото го ПМС № 278 от 12 октомври 2020 г. Информацията съдържа данни за работниците и служителите, на които е изплатена компенсацията, броя на работните дни и месеца, за който се изплаща, размер на компенсацията и на осигурителните вноски, дата на плащане. Електронните услуги са достъпни чрез интернет страницата на НОИ, рубрика „Е-услуги“/„Справки“, съответно в раздели: [„по Булстат и ИКО на НОИ“](#) след въвеждане на ЕИК на осигурителя и ИКО, издаден от НОИ или „съртификат“ - за регистрирани потребители с КЕП, съдържащ ЕИК на осигурителя.

И през 2020 г. се запази тенденцията най-масово използваните услуги на НОИ да са справочните, чрез които осигурените лица се информират за статуса на обработка на документите и плащанията си по краткосрочни обезщетения – за болест, майчинство, безработица, помощи от ДОО, за издадените разпореждания за пенсия и безработица, за статуса на социалното си осигуряване и други, чието потребление расте с всяка изминала година. Качеството и актуалността на информацията, предоставяна с тези услуги, е начин за снижаване на натиска върху приемните на института и върху Контактния център.

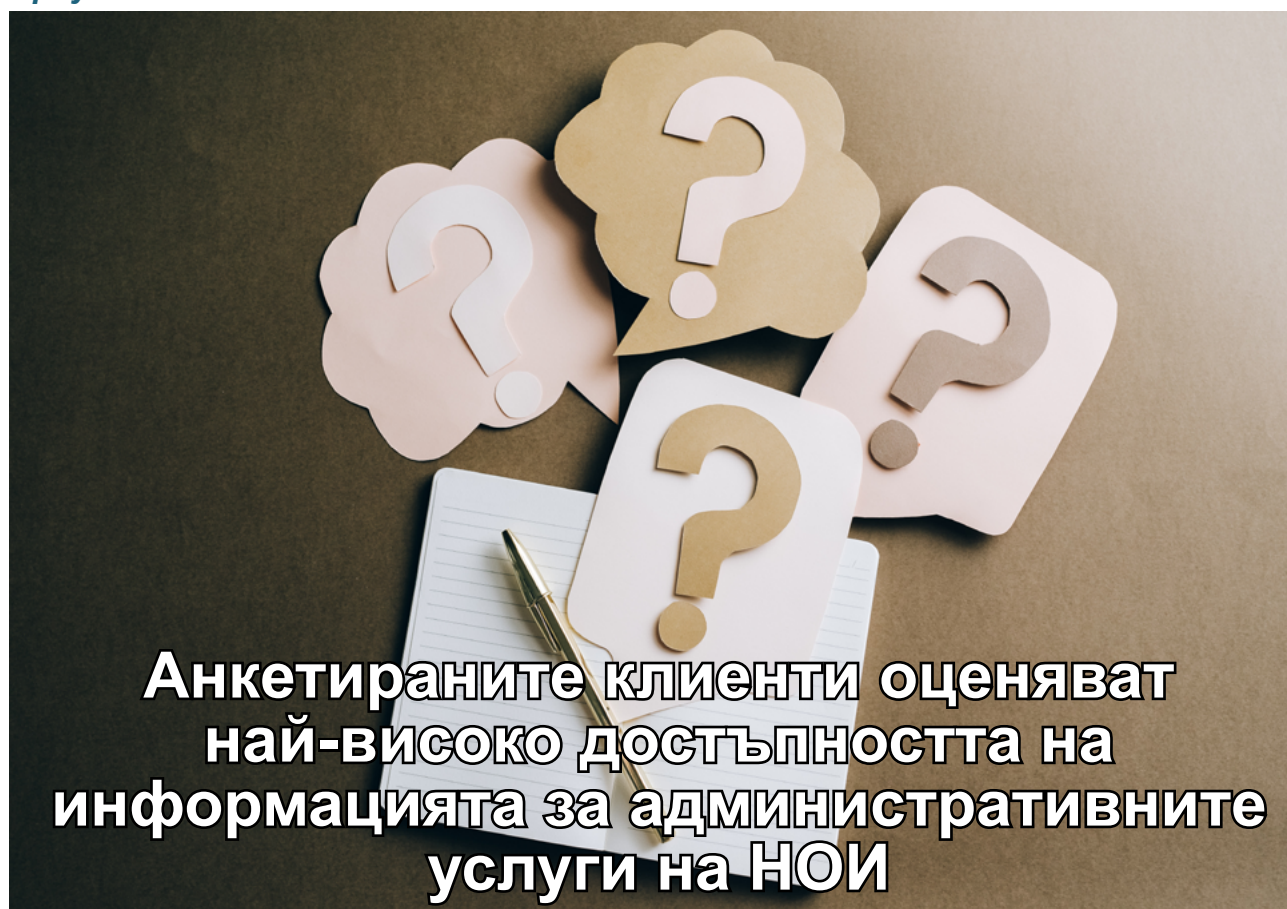
Продължават усилията на НОИ за прилагане на комплексното административно обслужване, като в кризисната 2020 г. се забелязва съществено увеличаване използването на услугите на НОИ през средата за междурегистров обмен Regix на ДАЕУ от други администрации, общини, доставчици на публични услуги и др. Това, освен че облекчава администрирането и намалява хартиения документооборот в администрацията, снижава административната тежест върху гражданите от изискване за представяне на документи от тях.

В подкрепа на усилията на ДАЕУ за разширяване използваемостта на системите на електронното управление, от месец ноември през ЕПДЕАУ вече се заявява и една от услугите на НОИ, свързана с осигурителния архив. Също в посока намаляване на потока от клиенти в приемните, осигурителите, които прекратяват дейността си без право-приемник и следва да подадат заявление-декларация за предаване на ведомостите за заплати и трудовоправните документи в НОИ, могат да направят това и по електронен път. Административната електронна услуга „Издаване на удостоверение на прекратени осигурители, които нямат право-приемник и които са имали наети лица по трудово правоотношение“, е достъпна през ЕПДЕАУ на ДАЕУ.

НОИ ще завърши 2020 г. с удовлетворението, че със стартирането от месец декември 2020 г. на нова електронна услуга, вече е факт най-желаното и удобно за клиентите издаване на ПИК - онлайн. Услугата е съвместно разработена от НОИ и Евротръст Технолъджис, като издаването на ПИК става чрез подписване на заявлението в реално време (онлайн) през мобилен телефон с мобилен КЕП. С тази услуга ПИК се издава и активира на момента и може да се използва веднага от лицата. Тя обединява две основни ползи – издаването веднага и възможността това да става чрез мобилно устройство. Само две седмици след началото, издадените ПИК са вече двойно повече от средния брой за това време през последните месеци. **Общо от началото на 2020 г. до средата на месец декември са**

издадени близо 180 000 ПИК на НОИ.

НОИ е фокусиран в обратната връзка от предоставяните услуги и ежегодно провежда проучвания на потребителската удовлетвореност. Още в края на май 2020 г. беше оповестен резултатът от национално представително социологическо проучване, проведено от Алфа Рисърч през април т.г. Той неоспоримо сочи, че електронното обслужване в НОИ става все по-предпочитано. Ограничаването на социалните контакти и изискването за дистанция между хората се оказва с пряк ефект върху работата на НОИ и формите за достъп до услугите му. Данните сочат, че преди въвеждането на ограничителните мерки съотношението между посещенията „на място“ и достъпа до интернет страницата на НОИ за получаване на желаната услуга е било две към едно. Около 50% от ползвателите услугите на НОИ посочват първата опция, а 25% се поставят в другата група. След промяната на ситуацията обаче, в предпочитана форма за контакт с института се превръщат онлайн справките и административните услуги, като съотношението се запазва същото, но вече в полза на дистанционния достъп. Удовлетвореността на клиентите при двете форми на обслужване е сходна, като отчетливо доминират положителните оценки. Посещението на място се оценява изцяло позитивно от над 50% от анкетиранияте, а недоволните са само 9%. При електронните услуги напълно удовлетворените се позиционират на същото ниво, докато отрицателните оценки намаляват значително до 5%. Софийци са най-активните потребители на електронните услуги, а жителите на селата остават привърженици на обслужването на място.

Анкетиранияте клиенти оценяват най-високо достъпността на информацията за административните услуги на НОИ

Проучването на удовлетвореността на клиентите чрез електронна анкета на сайта на НОИ се утвърди като трайна практика за обективна оценка на работата на Националния осигурителен институт (НОИ) и надеждна обратна връзка за ефективността на предлаганите от институцията услуги. Инструментарият дава възможност да се сравнят резултатите през последните години и да се направят практически значими изводи за качеството на административното обслужване.

Клиентите, които изразяват мнение по поставените въпроси, постепенно се увеличават през последните години, сочи статистиката. През 2020 г. тази тенденция се запазва и дори получава рекордни измерения. Участниците са почти два пъти повече в сравнение с последната годишна анкета. До голяма степен това се дължи на усложнената епидемиологична обстановка и изискванията за социална дистанция. В тези условия интернет сайтът на НОИ се радва на много по-активна посещаемост от много повече посетители, търсещи електронни услуги, информационни материали или друга информация, свързана със социалноосигурителните им права. Успоредно с това те имаха възможността да попълнят и анкетата, която беше публикувана през месец август. Три месеца по-късно броят на респондентите достигна 2000 души.

Анкетата дава информация за разпределението на клиентите според вида на използваните административни услуги. Удовлетвореността им се оценява по шест ключови критерии:

1. Достъпност на информацията за предоставяните услуги;
2. Поведение на служителите;
3. Качество на услугата;
4. Време за предоставяне на услугата;
5. Иновативност в обслужването;
6. Използване на електронните услуги.

Условно първите два критерия могат да бъдат определени като субективни, доколкото информираността и поведенческите аспекти на обслужването зависят пряко от личния контакт. Останалите критерии до голяма степен са свързани с налични стандарти, нормативни правила и процедури, които обективно предопределят резултата и впечатленията на потребителите.

През последните години се наблюдава доста сходства в оценките за удовлетвореност на клиентите по всеки един от прилаганите критерии. За четвърта поредна година субективният фактор в административното обслужване получава най-висока оценка, а основно предизвикателство остава времето за оказване на услугите. Същевременно, тази година анкетата показва видими ефекти от предприетите мерки в областта на административното обслужване. Очертават се и някои нови нагласи, свързани с пандемията от COVID-19.

Делът на клиентите, на които през цялата година не се е наложило да посетят приемна на НОИ, нараства с пет процентни пункта - от 6% през 2019 до 11% през 2020 г. Изразени като абсолютен брой, тези потребители на услуги са близо два пъти повече в сравнение с предходните години. Промяната е пряко свързана с пандемията и произтичащите ограничения за натрупване на хора в затворени помещения. Същевременно трябва да се отчете и фактът, че през 2020 г. НОИ въведе редица нови електронни услуги, даващи възможност за дистанционно административно обслужване – електронно подаване на заявление за обезщетения при безработица, прекратяване на дейността на осигурители без правоприемник и др.

Лицата в пенсионните приемни остават с относително постоянен дял - около 30% от всички клиенти (Фиг.1). При краткосрочните обезщетения и помощи също не се наблюдава съществена промяна спрямо предходната година. Делът им намаля с над 10% през периода 2017-2019 г. като резултат от проекта на НОИ за въвеждане на електронен обмен на документи при временна нетрудоспособност. През 2020 г. делът им остава на равнището от предходната година.

Следващата по обхват група от клиенти посещава приемните за консултации и справки. Нейният дял е около 18%, като се наблюдава известен спад спрямо 2019 г., когато е бил 19%. Осигурителният архив е обслужил 6% от всички клиенти.

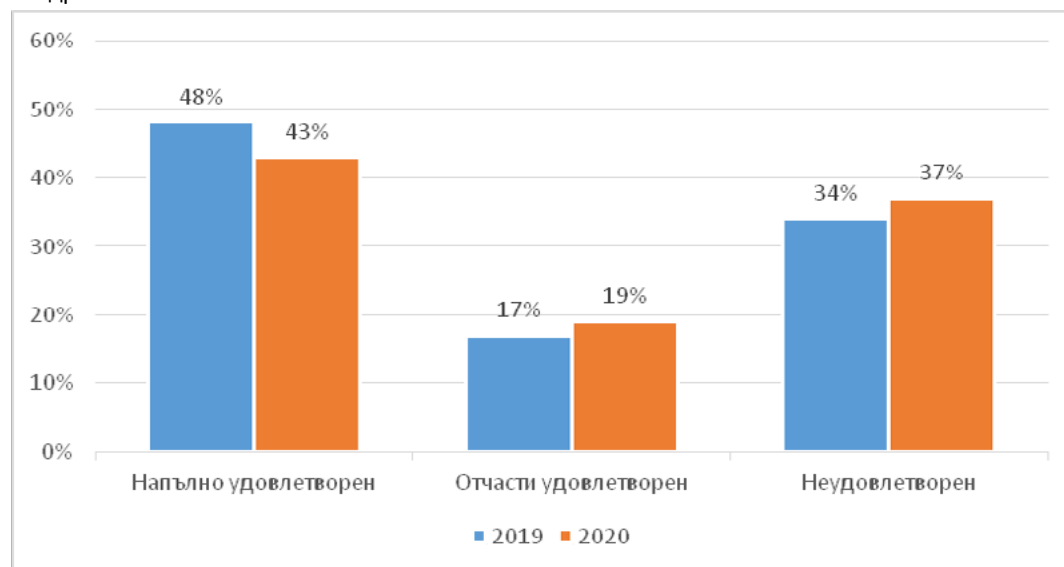
Най-отчетлив ръст на посетителите се наблюдава в приемните „Европейски регламенти и международни договори“. При тях от 1% през 2019 г. делът им нараства до 4% през 2020 г. Основната причина е в ограничаването на трудовата миграция в условията на пандемия и големия брой лица, ползващи осигурителни права от предходната си заетост в чужбина преди въвеждането на извънредната обстановка.

Фиг. № 1. Разпределение на клиентите по вид на използваните услуги

Най-висока оценка получава **достъпността на информацията** за оказваните от НОИ административни услуги. Близко половината от анкетираните лица са намерили лесно информацията за предоставяните услуги, а други 24% дават отговор „отчасти удовлетворен от достъпността на информацията“.

Поведението на служителите също е оценено положително от 62,4% от клиентите. От тях 42% се възприемат като напълно удовлетворени (Фиг. 2). Спрямо предходните години се наблюдава слабо понижение на оценката с три процентни пункта. Отчасти, това може да бъде обяснено с неудобствата, които превантивните епидемични мерки причиниха на клиентите – мерене на температурата, предупреждения за носене на маски, изчакване пред приемните и др.

Фиг. № 2. Оценка на поведението на служителите

Удовлетвореността от **качеството на услугата** запазва относително постоянно равнище през последните години. Съотношение между положителните и отрицателните оценки на клиентите е приблизително 60:40.

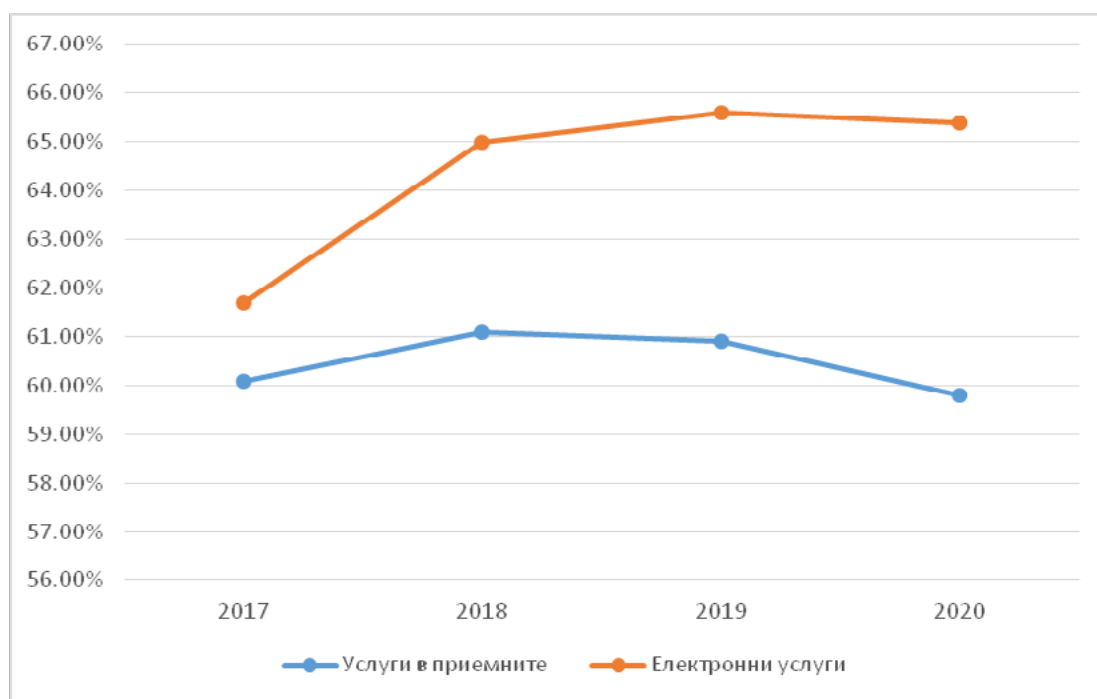
Времето за оказване на услугата традиционно получава сравнително по-ниска оценка в сравнение с останалите критерии за добро административно обслужване. Делът на недоволните клиенти е 44%. Наблюдава се известно повишение спрямо 2017 г., когато този дял е бил 39%. Напълно удовлетворени са 38% от клиентите. Отговорите се отнасят както за времето на изчакване в приемната, така и за извършването на самата услуга (обработване на документите, отпускане на пенсията в пълен размер, превеждане на обезщетението и т.н.). Върху нивата на удовлетвореност рефлектират дискомфортът на физическата дистанция, ограничената пропускателна способност на приемните и опашките пред тях. Повишената заболяемост и отсъствията поради карантина неизбежно се отразяват върху натовареността на персонала в НОИ. Въпреки че няма регистрирани случаи на неспазване на максималния законоустановен срок за извършване на административните услуги, натовареността неизбежно води до удължаване на средното време за обработка на документацията.

Фиг. № 3. Оценки за времето, изразходвано за оказване на услугата

На въпроса дали считат, че НОИ въвежда **иновативни услуги и форми за обслужване на клиентите**, положителен отговор дават 63% от респондентите, а 37% посочват, че не са съгласни с тази констатация. В същата пропорция бяха отговорите и през 2019 г.

Както и през предходните години, оценката на анкетираните за **електронните услуги на НОИ** остава висока – 57% са напълно удовлетворените. Степента на удовлетвореност има значително по-добра динамика, в сравнение с услугите на гише в приемните на НОИ (Фиг. 4). Същевременно делът на лицата, които не използват електронните услуги, намалява от 13,8% през 2019 г. на 10% през 2020 г. Повишената им полезност се обяснява с пандемията и необходимостта да се избягва физически контакт в приемните, но също така и с новите електронни услуги, които НОИ активира през годината. Тенденцията към повишаване на удовлетвореността се потвърждава и от данните за значително нарастване на потребителската активност на интернет страницата на НОИ.

Фиг. № 4. Динамика на удовлетвореността от качеството на услугите в приемните и електронните услуги

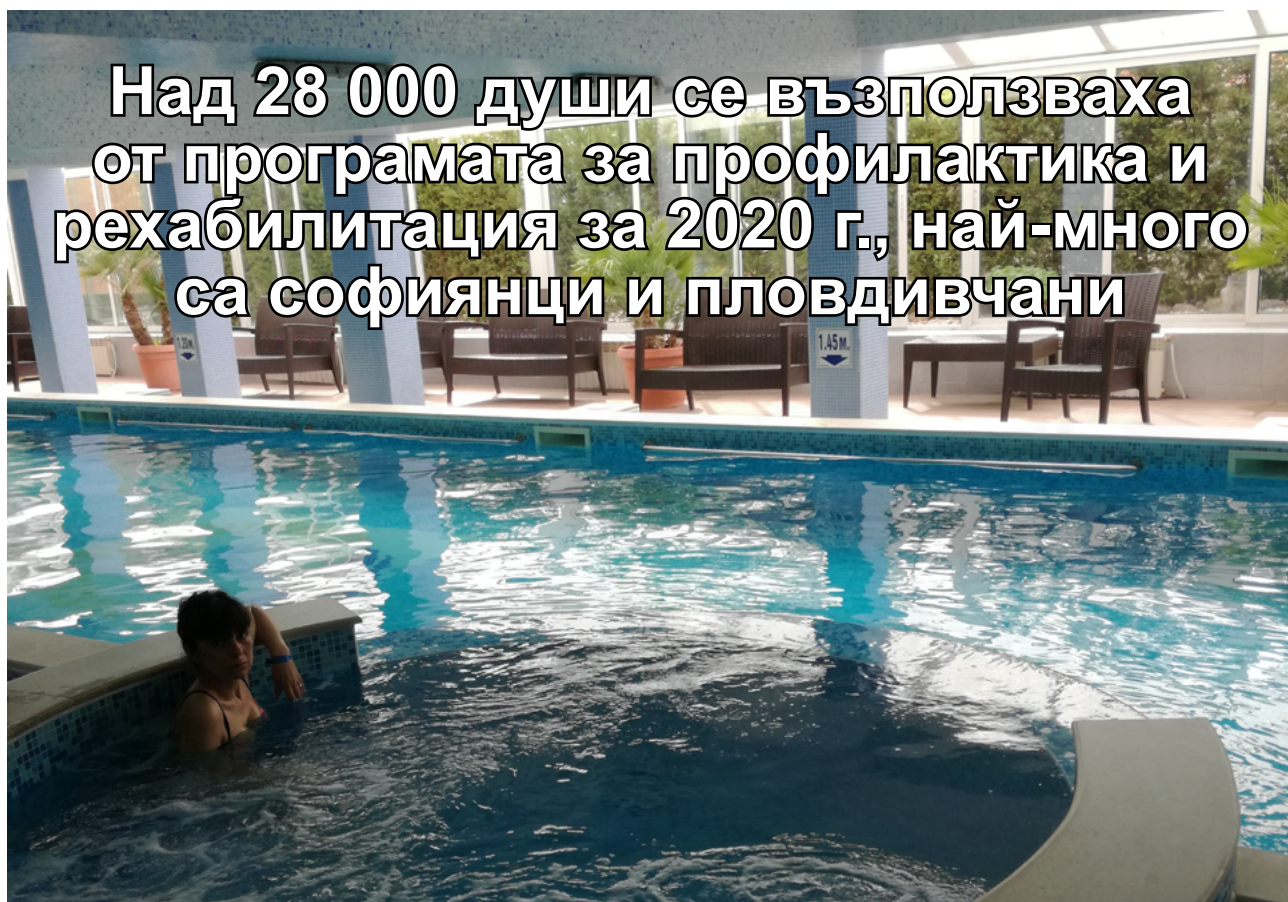
През тази година в анкетата беше включен един нов въпрос - за наличие на **корупционни практики**. В най-широк контекст въпросът се отнася до всички възможни нарушения на професионалната етика от страна на държавните служители, а не само до юридическата дефиниция на термина „корупцията“ като „злоупотреба с цел лично облагодетелстване“. Така например, приоритетното предоставяне на услуга на приятелски начала също би могло да се определи от респондентите като корупция. Общо малко над 12% от всички респонденти отговарят, че са се сблъскали с корупционни практики в НОИ.

Тъй като въпросът не е задаван в предишните анкети, като база за съпоставка и изводи могат да се използват само някои по-обща изследвания на корупцията в цялата държавна администрация. Според последното изследване на „Евробарометър“ за възприятията за корупция в Европейския съюз (цитирано от www.mediarpool.bg на 10.06.2020) общо 26% от българите са засегнати от корупция. Същевременно 30% от анкетираните считат, че разпространението на корупцията в институциите за социално осигуряване и подпомагане е най-ниско. Тези данни съответстват на резултатите от анкетата на НОИ, в която засегнатите от корупция са двойно по-малко от данните, отчетени от „Евробарометър“ за публичната администрация в България.

Поддържането на активна обратна връзка с клиентите, особено по отношение на оценките им за борбата със злоупотребите, ще остане във фокуса на вниманието на НОИ. Този въпрос ще продължи да се следи и анализира в следващите анкетни проучвания.

Възстановяване

Всяка година със Закона за бюджета за държавното обществено осигуряване се определят средства, които се разходват за дейността по профилактика и рехабилитация по условия и ред, регламентирани в Наредба № 1 от 13 февруари 2007 г. за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация.

Предвидените за 2020 г. средства за профилактика и рехабилитация бяха в размер на 20 103 061 лв. Те се разходваха за рехабилитация на лица, за които са внесени или дължими осигурителни вноски за период от шест последователни календарни месеци, предхождащи месеца, през който се провежда профилактиката и рехабилитацията. Това изискване не се прилага за лицата, получили увреждане в резултат на претърпяна трудова злополука и професионална болест. През тази година парични помощи ползваха и лицата, получаващи лична пенсия за инвалидност, които не са навършили стандартната възраст за отпускане на пенсия за стаж и възраст и срокът на инвалидността в експертното им решение на ТЕЛК/НЕЛК не е изтекъл.

Паричните помощи за профилактика и рехабилитация се отпускаха на лица с установени заболявания и след преценка на лекуващия лекар - еднократно в една календарна година и за десетдневен престой.

Финансирането на дейността по профилактика и рехабилитация през 2020 г. се реализира при следните нормативни условия:

- средства за не повече от 4 основни диагностични и терапевтични процедури дневно (вкл. прегледи и изследвания) по цени, утвърдени от Надзорния съвет на Националния осигурителен институт (НОИ);
- частична парична помощ за хранене в размер на 7.00 лв. за един храноден;
- лимит за една нощувка в размер на 18.00 лв.

За 2020 г. НОИ сключи договори с 20 юридически лица за общо 49 изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация. Дейността стартира на 1 юни 2020 г. Изпълнителите, в които се извършваше дейността по профилактика и рехабилитация, бяха:

- дружества, в които едноличен собственик на капитала е Националният осигурителен институт или Министерството на здравеопазването;
- специализирани болници за рехабилитация, които имат разрешение от министъра на здравеопазването за дейностите по чл. 22 от Закона за лечебните заведения и са извършвали тези дейности най-малко две години;

- лечебни заведения за болнична помощ по чл. 5, ал. 1 от Закона за лечебните заведения, които извършват дейности по рехабилитация.

Изпълнителите бяха разположени на територията на 16 области – София-град, София-област, Пловдив, Варна, Бургас, Ловеч, Габрово, Монтана, Пазарджик, Стара Загора, Добрич, Благоевград, Кюстендил, Велико Търново, Хасково и Смолян. Курортните ресурси, с които разполагат изпълнителите на дейността дават възможност за провеждане на рехабилитация на всички видове заболявания.

Към 14 декември 2020 г са издадени общо 28 027 удостоверения на правоимащи лица. Най-много са издадените удостоверения от териториално поделение на НОИ (ТП на НОИ) София-град – 3544, което е 12,9% от общия брой изплатени удостоверения в цялата страна. В своеобразната класация следват ТП на НОИ - Пловдив, издало 2955 удостоверения (10,7%), и ТП на НОИ - Стара Загора с 1996 удостоверения (7,2%).

Проведена е профилактика и рехабилитация на 10 групи заболявания - сърдечно-съдови, стомашно-чревни и чернодробни, бъбречно-урологични, ендокринни, гинекологични и андрологични и кожни заболявания, както и заболявания на централната нервна система, на дихателната система, на опорно-двигателния апарат и на периферната нервна система. С най-голям относителен дял са лицата, провели профилактика и рехабилитация за заболявания на опорно-двигателния апарат – 71,48% от всички участници в програмата, и на периферната нервна система – 24,53%.

По възрастов критерии най-голям е относителният дял на проведените рехабилитация лица от групата „над 51-годишна възраст” - 68.86%, което пряко кореспондира с по-високата заболеваемост с хората, попадащи в нея . На второ място, с дял от 30.09%, са лицата между 31- и 50-годишна възраст. Несъществен е относителният дял на преминалите през профилактика и рехабилитация лица под 30-годишна възраст – около 1%. Данните показват още, че от всички лица, ползвали паричната помощ, 60.90% са жени.